DOI: 10.7816/idil-02-08-03

İRAN (AZERBAYCAN) AĞIZLARINDA BELİRTME DURUM EKLERİ

Meltem GÜL [1]

ÖZET

Profesyonel meslek yaşamında çalışanların meslek üyelerinin tümü tarafından kabul İran bölgesi Türk dili ve kültürü yönünden oldukça önemli bir bölgedir. Bugün İran bölgesinde Osmanlıcayla birlikte Batı Türkçesi kolundan gelen Azeri Türkçesinin konuşulduğu bölgeler bulunmaktadır. Türkiye Türkçesiyle aralarında daha çok ses, telaffuz ve fonetik ayrılıklar bulunmaktadır. Morfolojik ayrılıklar ise yok denecek kadar azdır. Bu farklılıkların belirlenmesi hususunda Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmalar şu an için oldukça yetersiz durumdadır. Türkiye'de Azerbaycan ağızlarıyla ilgili birkaç yüksek lisans ve doktora tezi yapılmıştır. Eski Oğuzcanın ses ve şekil özellikleri İran ağızlarında yaşamaktadır. Bundan dolayı konuşma dillerinde dikkat çekici bir şekilde farklı gramer yapılarının olduğu görülmektedir. Türkiye Türkçesinde belirtme eki ünsüzlerde +I, ünlülerde ise +sI ekinin kullanılmasıyla oluşturulur. İran'ın Azerbaycan ağızlarında bu ekin farklı kullanımları olduğu görülmektedir. Bu çalışmada İran'ın Hemedan, Salmas bölgelerinde +I, +n, +nI ekleriyle oluşturulan belirtme durum ekleri tanıtılmıştır. Ayrıca yine bu çalışmayla belirtme eklerinin Türkiye Türkçesiyle benzer ve ayrılan yönleri ortaya konulmuştur. Bundan dolayı öncelikle Azerbaycan ağızlarındaki belirtme ekleri incelenip örneklendirilmiştir. Benzer kullanımlar ve farklı kullanımların neler olduğu belirtilip örneklendirmeler yapılmıştır. İrandaki Azeri ağızlarıyla ilgili çalışmalar yapılması Oğuzca araştırmalar çok önemli bir adım olacaktır. Bu alanda yapılan çalışmalar Türk Dili alanına katkılar sağlayacaktır. Bu çalışma Karşılaştırmalı Türk Grameri çalışmalarına katkıda bulunacaktır. Türk boylarının ağızları sözlüğüne önemli katkıları olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan Ağzı, Belirtme Eki, Ağız, İran Hemedan, Salmas Türk Ağızlarında Belirtme Ekleri.

[1] Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Van, gulmltm@hotmail.com

THE ACCUSATIVE CASE SUFFIXES IN IRAN (AZERBAIJAN) DIALECTS

ABSTRACT

Iran is a very important region in terms of Turkish language and culture. Today, there are some areas where the Ottoman and Azeri Turkish, which are branches of western Turkish, are spoken in Iran region. There are pronunciation and phonetic differences among them and Turkey-Turkish. The morphological differences are negligible. Studies in Turkey on determination of these differences are insufficient at the moment. A few master and doctoral theses have been written on Azerbaijan dialects in Turkey. Old Oghuz sound and shape properties live in Iran dialects. Therefore, the different grammatical structures appear in spoken languages in a remarkable way. In Turkey Turkish designator suffix is created by using + I for vowels and using + sI for constants. In Iran's Azerbaijan dialects the different uses of this suffix is seen. In this study, the accusative case suffixes created by + I, + n, + nI in Iran's Hamedan and Salmas regions presented. In addition, this study also put forward similar and differing aspects of the accusative case suffixes withTurkey-Turkish. Therefore, firstly the accusative case suffixes in Azerbaijan dialects were examined and exemplified. Similar uses and the different uses were specified and exemplified. Studies on Azerbaijan dialects in Iran will be a very important step for the studies on Oghuz. Studies in this field will contribute Turkish Language. This study will contribute the studies on the Comparative Turkish Grammar and will provide important contributions to the lexicon of Turkish tribes' dialects.

Keywords: Azerbaijan dialect, The Accusative Case Suffix, dialect, The Accusative Case Suffix in Iran's Hemedan, Salmas Turkish dialects

Azeri Türkçesi yazı dili olarak hemen hemen hep nazım sahasında kullanılmış, bu yüzden çok kuvvetli bir şiir dili haline gelmiştir. Bugün Türk Edebiyatında Azeri şiiri müstesna bir yere sahiptir. Eski mensur eserlerde yok denecek kadar azdır.

Türk Dili 13. Yüzyıla kadar tek bir kol, tek bir yazı dili halinde devam etmiştir. 10-11. Yüzyıllardan başlayarak bazı sebeplerle büyük çoğunluğunu Oğuz Türklerinin oluşturduğu büyük bir topluluk Batı'ya göç etmeye başlamıştır. Bunlar içinde ileride Azerbaycan Türkçesini oluşturacak olanlarda vardır. Göçler sonunda 13. Yüzyılda ortaya çıkan yazı diline Batı Türkçesi denir. Batı Türkçesi içinde zamanla iki daire meydana gelmiştir. (Ergin, 1981: VII) Azerbaycan Türkçesi Batı Türkçesinin doğu sahası içinde yer alan ağızlar topluluğu ve bu saha içinde gelişen yazı koludur. (Ergin, 1981: VIII) Azerbaycan Türkçesi ile Osmanlı Türkçesi arasında çok büyük farklar yoktur. Azerbaycan ve Osmanlı sahalarındaki fark Eski Türkiye Türkçesi döneminde başlamıştır. Osmanlı döneminde farklılaşma gitgide belirli hale gelerek kesinlik kazanmış, nihayet bugünkü haline gelmiştir. Eskiye gidildikçe bu iki saha arasındaki farklar azalır. Kerkük ve Irak-Suriye Türklerini içine alır. Osmanlı sahası ise orta ve batı Anadolu, güney Kırım, Balkanlar, adalar ve Kıbrıs esas olmak üzere, Azeri sahasının batısında kalan, Osmanlıların yayılmış olduğu ve Osmanlıcanın kullanıldığı bütün bölgeleri içine alır. (Ergin, 1981: IX-X)

Azeri Türkçesiyle Osmanlı Türkçesi arasındaki farklılıklar hem konuşma hem de yazı dilinde görülmektedir. Bu farkların yazı dilinden ziyade konuşma dilinde olduğu görülmektedir. Bu iki saha arasındaki farklar şüphesiz Azeri ağız özelliklerinin yazıya geçirilmesinden doğmaktadır. Bu farklılık bugün Kuzey Azerbaycan'da az güney Azerbaycan'da daha çoktur. Bunun sebebi ise Kuzey Azerbaycan'da yazı ananesinin devam etmesi güney Azerbaycan'da ise bu ananenin arızaya uğramış bulunmasıdır.

14. Asırdan itibaren eserlerini takip ettiğimiz Azeri Türkçesinin yazı dili olarak ağırlık merkezini son zamanlara kadar güney Azeri sahası taşımış bilhassa Safevilerden itibaren İran sahasındaki Azeri kültür merkezlerinde Azeri Türkçesinin karakteristik yapısı gelişmesine devam etmiştir. Bu yazı dili İran'da 1930'lara kadar kesintisiz gelmiş, fakat o tarihten sonra Farsçayı tek yazı dili olarak kullanmak mecburiyeti konduğundan, Azeri Türkçesi yazı dili olarak İran Azerbaycan'ında zamanımızda kesintiye uğramıştır. Bugün Azeri Türkçesinin yazı dili olarak ağırlık merkezi artık Kuzey Azerbaycan'dadır. Bu ağırlık 19. Asırdan itibaren kuzeye kaymış, büyük edebi şahsiyetler yetiştirerek günümüze gelmiştir. Günümüzde ise Azeri Türkçesi kuzey Azerbaycan'ın resmi yazı dili olarak en geniş ölçüde kullanılmaya devam etmektedir. Yazı dili ağırlığı güney Azerbaycan'da iken esas

olarak Tebriz ağzına dayanıyordu. Ağırlık kuzeye geçtikten sonra, bu güney ananesine başlıca Bakü, Karabağ ve Tebriz ağızları üçgeni ile genel Batı Türkçesi oluşumuna dayanmaktadır diyebiliriz. Kuzeyde bugün kültür merkezi Bakü, hakim edebi dil Karabağ-Bakü konuşma dilidir (Ergin, 1981: IX-X).

Azeri Türkçesi bugün Kuzey Azerbaycan'da münferit eserlerde kalmak üzere de güney Azerbaycan'da ve Kerkük'te yazı dili cephesi ile yaşamaktadır. Bu bölgelerle birlikte güney Kafkasya ve Doğu Anadolu bölgelerinde ise sadece konuşma dili olarak büyük bir ağızlar topluluğu halinde yaşamasına devam etmektedir. Doğu Anadolu'nun konuşma dili Azeri, yazı dili Türkiye Türkçesidir. Azeri ve Osmanlı sahaları arasındaki temas ve birleşme noktaları Anadolu'dadır. Bazı noktalar bir çizgi değil iç içe geçmiş bir derinlik oluşturur. Azeri Türkçesinin özellikleri ve tesiri Kars'tan başlayarak Samsun-Sivas-İskenderun çizgisine, bazen da Orta Anadolu'nun ortalarına kadar hissedilir. Fakat bu tesir doğudan batıya gittikçe zayıflar. Anadolu'nun en koyu Azeri Türkçesi bölgesi Kars'tır. (Ergin, 1981: IX)

Azeri Türkçesi, sahasındaki yazı dilini de tesiri altına alan bir ağızlar topluluğudur. Bu birbirine çok yakın ağızlar topluluğu ortak özellikler etrafında birleşerek Batı Türkçesinin Doğu kolunu oluşturur.

Batı Türkçesinin Azeri ve Osmanlı kolu arasındaki farklar esas itibariye ağız farkları, yani telaffuz ayrılıkları, ses ayrılıkları, fonetik ayrılıklardır. Şekil ayrılıkları, morfolojik ayrılıklar yok denecek kadar azdır. (Ergin, 1981: IX-X)

Ağızlar dil değerlerinim hem muhafaza edilmesi hem de kuşaktan kuşağa aktarılmasında önemli bir görev görürler. Ağızlar dil araştırmalarında birçok konuya kaynaklık etmektedirler. Zeynep Korkmaz'ın ağızlarla ilgili ciddi çalışmaları bulunmaktadır (Korkmaz, 1971: 24-30).

İran'daki Azerbaycan ağızlarında bazı yapıların Türkiye Türkçesinden daha farklı bir şekilde kullanıldıkları görülmektedir. Hal ekleri içinde sayılan belirtme eki de bunlardan biridir. Türkiye Türkçesinde hâl eki ile yapılan bir belirtme vardır. Ayrı bir belirtme eki olmayıp isimlerin normal şekilleri belirsizdir. Bazı hal eki ile yapılan bir çeşit belirtme dışında Türkçede ancak diğer dillerde de olan umumi belirtme, yani isimleri başka isimlerle sıfatlarla belirtme vardır. (Ergin, 2005: 129)

Hal eklerinin kaç tane olduğu konusunda dilciler arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Genel olarak yalın hâl, ilgi, belirtme, vasıta, eşitlik, yönelme, bulunma, ayrılma ve yön gösterme ekleri olarak adlandırılır. Belirtme eki de hal eki içinde yer almaktadır. Yükleme ve ilgi hallerinin bu fonksiyonları ismin kendi

dışındaki kelimelerle münasebetini ifade eden bir gramer kategorisi şeklinde tanımlanan hâl kavramına uygun düşmemektedir. Bu eklerin hâl eki sayılması uygun değildir. Yükleme hâli vardır ancak bu hâl eksizdir. Ek yükleme hâlindeki nesnenin belirticisidir. İlgi halinin varlığı meselesi tartışmalıdır. Ancak burada ek belirtme görevi yapmaktadır. İşte bu sebeple hâl ekleri değerlendirilirken her iki ekin de başka eklerle münasebet kuran ekler olmadıkları noktasından hareketle diğer hal eklerine benzemedikleri hususu göz önünde bulundurulmalı ve bu iki ek hâl kategorisi içinde değil ayrı bir kategoride işlenmelidir (Karahan, 1999: 611).

Leyla Karahan'ın belirtme eki nesnenin belirticisidir. Nesne yapıcısı değildir. Var olan nesneye belirlilik kazandırır. İlgi hali de isme belirtme, sahiplik, mensubiyet ilgi vb. anlam kazandıran bir ektir şeklinde ilginç fikirleri bulunmaktadır.

İran Azerbaycan ağızlarında yükleme halinde olan isim kimi, neyi ve haranı sorularından birine cevap olur. Türkiye Türkçesinde de yakın soruların karşılığı olan belirtme eki yapı olarak Türkiye Türkçesinden farklı kullanımlara sahiptir.

Bu ek İran Azerbaycan ağızlarında +I, +n, +nI biçimlerinde kullanılmıştır. +I Türkiye Türkçesiyle ortak bir kullanıma sahiptir. Fakat +n, +nI biçimlerinin şu an Türkiye Türkçesinde kullanımı söz konusu değildir.

Azeri Türkçesinin oluşumunda Batı Türkçesinin dışında kalan diğer Türk şivelerinin tesirleri bulunmaktadır. Azeri Türkçesine sızmalar hem Doğu Türkçesinden hem Kuzey Türkçesinden olmuştur. Bu da iki şekilde vuku bulmuştur. Azeri sahasına bir yandan Oğuz dışı bazı doğu ve kuzey boyları gelip yerleşmiş, öte yandan Azeri Türkçesi temas ve yazı dili yoluyla Kuzey ve özellikle Doğu Türkçesinden bazı unsurlar almıştır. Doğu Türkçesi ile edebi dil teması Osmanlı edebiyatında da olmuş, fakat bu genellikle bir edebiyatın öbür edebiyatı da takip etmesi ve bazı şairlerin tek tük Çağatayca şiirler yazması seviyesinde kalmıştır. Azeride ise yazarlar ve şairler, Osmanlıca ve Çağatayca arasındaki mevkileri dolayısıyla uzun zaman iki yazı dilli olmuşlar. Hem Batı Türkçesini, Azeri Türkçesini hem Çağatayca'yı kullanmışlardır. Hatta bazı Azeri şiirlerinde iki yazı dilini doğal bir şekilde birleştiren karma bir dil görülür. İşte bunların sonucu olarak Azeri Türkçesine diğer Türk şivelerinden, Osmanlı sahasında görülmeyen Oğuzca dışı bazı unsurlar sızmıştır. –nı, -ni akuzatif eki bunun en tipik örneğidir. (Ergin, 1981: XI)

Türkiye Türkçesinden farklı olarak ünlüyle biten kelimelerden sonra yükleme hali eki +nI şeklinde getirilir. (Buran vd. 2009: 84) Eski Türkçede zamirlerden sonra gelen belirtme eki olan –nı, -ni Batı Türkçesinde bugün Azeri sahasında ünlüyle biten isimlerden sonra kullanılmaktadır. (Ergin, 1991: 449) kuzını senden gayrını; bu eşyânı, lampanı yandırdı, almanı yedi, gülü aldı, hekayäni oxudu, odunu ġırdı, däftäri. (Ercilasun, 2007: 195)

+n: 3. kisi iyelik ekleri üzerine gelir. İyelik eklerinden sonra gelen n belirtme eki de Azeri Türkçesinde kullanılmaktadır. (Ergin, 1981: 109) İran Azerbaycan ağzıyla yazılan Hikayat adlı eserde bu kullanımın örnekleri bulunmaktadır. meyin (253b/4); cânın (259a/11); ʿişyân dükkânın (271b/10); dürr dükkânın (278a/5); cânın vėren (278a/6); yamanın (14a/4). (Gül, 2012)

+ı: Mustafa Canpolat bu ekin +ıg / +ug ekinden geldiği görüşüne karşıdır. Çünkü ı eki eğer bu eklerden türemiş olsaydı g seslerinin sonucunda ı sesi yuvarlaklaşıp u ya dönüşmesi gerekecekti. Bu ekin zamirlere gelen belirtme ekinden türediğini düşünmektedir. (Canpolat, 1992: 9-11) devrânı (259b/2); her işi (1b/1); şânı (275b/12); küfr ü îmânı (276b/6).

Yükleme halinin eksiz olarak da karşılandığı görülür. gül ver-, ağaç kΣs-, yazı yaz-.

(Ercilasun, 2007: 195)

İran Azerbaycan ağızlarındaki belirtme eki örneklerinin bulunduğu HΩyder Baba şiirinden bölümler verilmiştir.

Hêyder Baba

Hêyder Baba, ildırımlar şaḫanda,

Sêller, sular sakġıldayup aḫanda

Kızlar ona sef bağlıyup baḫanda,

Selâm olsun şovketüze êlüze,

Menim de bir adım gelsün dilüze

Hêyder Baba,kehliklerün uçanda,

Kôl dibinnen dovşan galḫup gaçanda,

Baḫçalarun çiçeklenüp açanda,

Bizden de bir mümkün olsa yad êle,

Açılmayan ürekleri şad êle

Bayram yêli çardaḫları yıḫanda,

Novruz güli, gar çiçeği çıḫanda,

Ağ bulutlar köyneklerin sıḫanda

Bizden de bir yad êliyen sağ olsun

Derdlerimiz koy dikkelsün dağ olsun.

Hêyder Baba, gün daluvı dağlasın,

Üzün gülsün, bulaḫlarun ağlasun,

Uşaḫlarun bir deste gül bağlasın

Yêl gelende vêr getirsin bu yana

Belke menim yatmış beḫtim oyana.

Hêyder Baba, senün üzün ağ olsun,

Dört bir yanun bulağ olsun bağ olsun

Bizden sora senün başun sağ olsun

Dünya gazov-ġeder ölüm itimdi,

Dünya boyı oğulsuzdı, yêtimdi.

Hêyder Baba, yolum sennen kec oldı,
Ömrüm gêçdi, gelemmedim gêc oldı
Hêç bilmedim gözellerün nêc oldı
Bilmezidim döngeler var, dönüm var,
İtginlik var, ayrılıḫ var, ölüm var.

Hêyder Baba, iğit emek itirmez.
Ömür gêçer, efsus bere bitirmez,
Nâmerd olan ömri başa yêtirmez,
Biz de vallah unutmarıḫ sizleri,
Göremmesek helal êdün bizleri

Hêyder Baba, Mir Ejder seslenende
Kend içine sesden küyden düşende
Âşıḫ Rüstem sazın dillendirende
Yadundadı ne hövlesek gaçardım
Guşlar tekin ganad çalup uçardım

Şengülava yurdı, âşığ alması,
Gâh da gêdüp orda gonaḫ galması
Daş atması, alma hêyva salması

Galup şirin yuḫı kimin yadımda,

Eser goyup ruhumda, her zadımda.

Hêyder Baba Gurı Gölün gazları,

Gediklerün sazaḫ çalan sazları,

Ket kövşenin payızları, yazları,

Bir sinema perdesidir gözümde,

Tek oturup seyr êderem özümde,

Hêyder Baba, Gere Çimen cadası,

Çovuşların geler sesi, sedası,

Kerbeliya gêdenlerin gadası

Düşsün bu aç yolsuzların gözine,

Temeddünün uyduḫ yalan sözine

Hêyder Baba, şeytan bizi azdırıp,

Mehebbeti üreklerden gazdırıp,

Ġere günün serneviştin yazdırıp,

Salup ḫelġi birbirinün canına,

Barışığı beleşdirüp ganına.

Göz yaşına bahan olsa aḫmaz,

İnsan olan ḫencer bêline taḫmaz
Amma hêyif kör tutduğun buraḫmaz,
Bêhiştimiz cehennem olmaḫdadur.

Ḫezan yêli yarpaḫları tökende,
Bulut dağdan yênüp kende çökende,
Şeyḫelislam gözel sesin çekende,
Nisgilli söz üreklere deyerdi,
Ağaşlar da Allaha baş eyerdi.

Biçin üsti sünbül biçen oraḫlar,
Ĕyle bil ki zülfi darar daraḫlar,
Şikarçılar bildirçini soraḫlar,
Biçinçiler ayranların İçeller
Bir huşlanıp sondan durup biçeler

Garı nene gêce nağıl diyende
Külek galḫup gap bacanı döyende,
Gurd gêçinin şengülisin yiyende,
Men gayıdup bir de uşağ olêydim
Bir gül açup ondan sora solêydim.

Emme Can'ın bal belesin yiyerdim
Sondan durup üs donumu giyerdim,
Baḫçalarda tiringini diyerdim,
Ay özümi o ezdiren günlerim,
Ağaç minüp at gezdiren günlerim.

Heçi ḫala çayda patlar yuvardı
Memmed Sadıḫdamlarını suvardı
Hêç bilmezdik dağdı, daşdı, duvardı.
Her yana geldi şıllağ atup aşardıḫ
Allah ne ḫoş ġemsiz ġemsiz yaşardıḫ

Şeyḫelislam münacatı diyerdi,
Meşed Rehim lebbâdeni giyerdi,
Meşdâceli bozbaşları yiyerdi,
Biz ḫoşuduḫ ḫêyrat olsun, toy olsun,
Ferġ êlemez her nolacaḫ ġoy olsun.
……

Şehriyar

Sonuç

Oğuzca araştırmalar için çok önemli bir merkez olan İran hala yeterince çalışılmamış bir alan olarak kalmaktadır. Türkiye'de Azerbaycan ağızlarıyla ilgili birkaç yüksek lisans ve doktora tezi çalışmasının dışında çalışma yapılmamıştır.

İran'daki Azerbaycan ağızlarında belirtme eklerinin Türkiye Türkçesinden daha farklı bir şekilde kullanıldıkları tespit edilmiştir. Belirtme hali Türkiye Türkçesinde +I ekile karşılanırken İran Azerbaycan Ağızlarında +I, +n, +nI biçimlerinde kullanıldığı görülmüştür. +I Türkiye Türkçesiyle ortak bir kullanıma sahiptir. Fakat +n, +nI biçimlerinin şu an Türkiye Türkçesinde kullanımı söz konusu değildir.

+I ekinin kullanımı Türkiye Türkçesine benzemektedir. Ünsüz ile biten kelimelere getirildiği görülmüştür.

+n: 3. kişi iyelik eklerinden sonra kullanılmıştır. Bu ekin kullanımı İran Azerbaycan ağzına has bir kullanım şeklidir. Türkiye Türkçesinde görülmemektedir.

Muharrem Ergin Azeri Türkçesi adlı eserinde **+nI** ekini Azeri Türkçesine diğer Türk şivelerinden geçen Osmanlı sahasında görülmeyen Oğuzca dışı unsur olarak nitelendirmiştir. Bu anlamda bu ek bahsedilen diğer iki belirtme ekinde daha farklı kalmaktadır. Türkiye Türkçesinde bu ekin kullanımının karşılığı +yI ekiyle sağlanmaktadır.

İran'daki Azeri ağızlarıyla ilgili çalışmalar yapılması Oğuzca araştırmalar çok önemli bir adım olacaktır. Bu alanda yapılan çalışmalar sadece Azeri ağızlarına değil Türk Dili alanına da katkılar sağlayacaktır. Ayrıca bu çalışmayla karşılaştırmalı Türk grameri çalışmalarına, Türk boylarının ağızları sözlüğüne önemli katkılar sağlanacaktır.

KAYNAKLAR

Buran, Ahmet – Alkaya, Ercan. Çağdaş Türk Lehçeleri. Ankara: Akçağ Yayınları, 2009.

Canpolat, Mustafa. "Eski Anadolu Türkçesi'ndeki Belirtme Durumu (accusatıvus) Ekinin Kökeni Üzerine". Ankara: Türkoloji Dergisi Cilt X, Sayı 1, 1992.

Ercilasun, Ahmet Bican. Türk lehçeleri Grameri. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.

Ergin, Muharrem. Azeri Türkçesi. İstanbul: Ebru Yayınları, 1981.

Ergin, Muharrem. Dede Korkut II, İndeks-Gramer. Ankara: Boğaziçi Yayınları, 1991.

Ergin, Muharrem. Türk Dilbilgisi. İstanbul: Bayrak Basım Yayım Tanıtım, 2005.

Karahan, Leyla. Yükleme ve İlgi Hâl Eki Üzerine Bazı Düşünceler, 3.Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1996. Ankara: 1999.

Korkmaz, Zeynep. "Anadolu Ağızlarının etnik yapı ile ilişkisi sorunu" Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten. Ankara: 1971.

Gül, Meltem. Muhammed Badamyari Hikayat (İnceleme-Metin-Dizin). Doktora tezi. Van: 2012.